

MANTIK HATASI: Dünya Gerçek, İnsan Yalan! Ya Nietzsche?

İnsan türü ‘aldatılmak için müsamaha gösterecek bir eğilim’ ile dünyaya gelir derken Nietzsche’nin vurgusu kuşkusuz insan doğasının yalan seviciliğiyle ilgili değildir. *Hakikat ve Yalan Üzerine* (1873) adlı denemesinde Nietzsche, insan eğilimlerini var edenin tam da içine doğduğu ‘bu dünya’ olduğunu belirtir ve metamorfoza uğramış bu dünyanın artık kendinden menkul bir orijinallikle insanı çevreleyecek ve insana esin kaynağı olacak metafizik bir kendiliğe işaret edemeyeceğini anlatır. Çünkü bu dünya artık insan yarattığı ve sanrıların hâkim olduğu bir dünyadır. Nietzsche’nin felsefesinde ‘sanrıların dünyasına’ yaptığı göndermeler belki de bu yüzden karmaşaya davet çıkardığı şeklinde pek çok kez okuna gelmiştir. Aslında insanın oyun sahası olan bu dünya için Nietzsche’nin “ben artık oynamıyorum ama görmüyor da değilim” serzenişleri rasyonel aklın cüretkârlığıyla bazen felsefi mecralarda estetize edilmiş bazen de anlatısının kendisi sanrısallıkla yaftalanmıştır. Çünkü rasyonel akıl, insanı tanrılaştırdığı kadar dünyanın kendisini de insanileştirmiştir. Bu nedenle, Nietzsche’ye atfen ne şekilde olursa olsun “karşıtlığınla bu dünyanın ve yalanın parçasısın” dercesine, rasyonel aklın hakemliğinde, ‘oyundan’ çıkmasına müsamaha gösterilmemiş, onun sorgulayan tinsel varlığı da sanrılar dünyasının tuğrasıyla mühürlenmiştir.

Nietzsche’nin hakikat ve yalan karşıtlığı üzerinden tartışmaya açtığı bu sanrılar dünyası, insan aklının egemenliğinde anlam kazanan bir dünyadır. Başka bir ifade ile artık kendisi olamayan, akıl oyunlarının oynana geldiği bir oyun sahası; yani fazlasıyla insanileştirilen, siyasileştirilen bir dünyadır. Dünyanın kendi cisimselliğinde tezahür edebilen tinselliğinin, kavramlara ve imgelemelere dönüştürüldüğü bir dünyadır. İnsanın düşün dünyasının ürkütücü zenginliğinin yarattığı ‘kendisi olamayacak kadar gerçek olan’ ‘sahte’ bir dünyadır. ‘Tıpkısının aynısı’ hatta orijinal olan ama kendisi olmayan bir dünyadır. İnsanın sanrılarına yaşam alanı ve imkân veren bonkör ve ‘suçlu’ bir dünyadır hatta. Çünkü ‘tanrısal sessizliğiyle’ kendi mutlak ve aşkın varoluşunu insanın iradesine ve idaresine imtiyaz veren bir dünyadır. Maddi dünyanın efendisi olduğuna inanması için insana yeterli cömertliği gösteren bir dünyadır. Anestezisi altında olmadan aşkın bedeni üzerinde çalışan, savaştan, deneyler - keşifler yapan insanı izleyen bir dünyanın seyir halidir onunki. İnsanın onu sil baştan tanımladığı, varken varlığına rağmen reenkarne ettirilen bir dünyadır. Kendi doğumunu ‘cerrahların’ enseleri ardından izleyen şaşkın bir dünyadır yani. Yine de insana öfkelenmeyen, onu anlayan ancak sesine rağmen artık duyulamayan bir dünyadır. İnsanlığın, Yunan dilinden kök hücrelerini kopyaladığı logia’nın, yani logos’un, yani kelimenin, dilin ve yani insan aklının, bağlamı ne olursa olsun, yine kendini yani insanı konuştuğu astro-logy, philo-logy, bio-logy, cardio-logy, geo-logy, anthro-logy, zoo-logy, paleoanthro-logy, psycho-logy vs. tüm dilleri zaten bilen bir dünyadır. Ancak evrimin insana unuttuğu artık duyamadığı, kavramsallaşmamış, sembollere indirgenmemiş aşkın bir dilin de tek konuşanıdır. Nietzsche’nin ifadesiyle “metamorfoza uğramış”, ete kemiğe bürünmüş artık ‘kendine ait değil; bu dünyaya ait olan bir dünyadır.’ Akıl ve dil paralelliğinde Promete’nin dilini gasp ettiği mağdur bir Olimpiyandır.

Akıl ve dil arasındaki ilişkinin aleniliğini konuşmaya gerek yok. Ancak metaforik olarak ‘akıl’ insanın tam da kendisine karşılık gelmektedir. Bu nedenle, aklın dil üzerindeki hâkimiyeti ve dil üzerinde yol alırken kelimeler arasında savrulmadan almaya çalıştığı her manevradaki kendini var etme çabası, insanın haz nesnesini aradığı geçici bir gerçekliktir ve bu anlamda bir o kadar da aldatıcıdır. Çünkü rastlantısal olarak bir araya getirilen sembollerden oluşan her dil, aklın nefesini kesercesine onun göğsüne oturmuş koca bir fil gibidir. Dilin akla mecburiyeti yine de onu akla tutsak etmeye yetmez. Yani, dilin kendinden türettiği ‘dil cambazlığı’ aklın tüm gayretkeşliğine rağmen aklın hiç hesaplamadığı metastatik hücrelere bölünebilir. Dilin akıldan bağımsız kendi nedenleri vardır denebilir yani. Akıl konuşmasa da dil konuşabilir, akıl söylemese de dil yalan söyleyebilir yani. Fransız şair Mallarmé’nin “kim konuşuyor?” sorusunun yanıtı olarak “dil konuşuyor” cevabını vermesi de bu bağlamda özellikle manidardır. John Zerzan’ın ifade ettiği gibi dil içimizdeki görünmeyen hapishanenin görünmeyen düşünce denetleyicisidir aslında.

Belki de bu yüzden sembol manipülasyonlarının yani dilin zorundallığıyla; anlama, anlatma veya mesaj çıkarma çabası kendine içkin bir paradoksu da beraberinde taşır. Bundandır ki sanrıların dünyasına ait bilimsel dilin bile - yani uzamsal ve nedensel bir sonuca ulaşma çabasının - yarattığı paradoksun en başta farkına da varmak gerekir. Çünkü iletişim aracı olan tüm zümre dillerinde olduğu gibi bilim dili de aynı bıçak sırtı denge

eğrisinde salınır durur. Pragmatik kaygılarla aklın, insanlık uğruna bu anlamda da kendi için nesneleştirdiği dünyayı anlama, yorumlama ve sınıflandırarak zapturapt altına alma çabası, dil, akıl ve pragmatizm denkleminde insani gerçekliğin ve insanca bir dünyanın nasıl şekillendirildiğinin kanıtı olarak gösterilebilir.

Dil ile dili tartışmak da paradoks olarak görülebilir ve kendi kuyruğunu yutmaya çalışan bir yılan imgesine benzetilebilir. Yazı tura atarken madeni parayı dik getirebilme ihtimalini arzulamak gibi. 'Akli ego' durumun aciziyetini tanımaz ve akıl dile ses verirken yetinmeye mecbur olduğumuzu unutturan bir arzulamadır sürekli. Sınırlarımızla sınırsızlığı arzulatan da en beylik tanımıyla, merkezi olmak istediğimiz dünyanın sesine yabancı ve dilini fazlasıyla unutmuş olmamızla ilgilidir. Bu yüzden, semboller dünyasına ait olmayan bir dünyanın sesini en azından arzu ederek belki teselli bulabilir, yazabilir, okuyabilir veya düşünebiliriz. Böylesi aşkın bir dünyanın, kavramlar dünyasıyla olan mücadelesi Hollywood çağrışımlı *Dünyalar Savaşı* gibidir aslında. Ancak, aşkın olanın kavramsal ve sanırsal olana karşı pasif direniş sergilediği bir mücadeledir bu. Aşkın olan; insana dair olmayan yani kavramsallaştırılmamış ama insanı içinde çoğaltan dünyadır. Bu bakımdan, Nietzsche'nin kalemindeki karamsar-öfkeli ses, insanın kendine karşı verdiği savaşa ev sahipliği yapan dünyanın iniltisidir aslında.

Nietzsche'ninki matematiğin bilimsel zekâsından çok kavramlar dünyasının bilimsel vesayetine tepki veren aşkın olanın duygusal zekâsıdır. Sanırsal olanın karşıtlığına rağmen ona içkin hakikatin daha iyi anlaşılması için Nietzsche'den hareketle şu şekilde de düşünülebilir; hakiki olan, sanrıları yaratan kavramlar dünyasının ezici görseelliğini sahiplenmeden onları da kendine katan bizatihi 'omnipotent' veya kadir-i mutlak bir aşkınlıktır. Kozmik bir unsur, kendine içkin sistematiği, doğası ve sarmalayıcılığı olan doğurgan, barışçıl ve tanrısal bir dünyadır. Bir o kadar da sahiciliğine kast etmiş insanın muktediratına göz yuman bilge bir dünyadır. Shakespeare'in tiyatroya benzettiği dünya, insanın oyun sahnesidir aslında. Kavramsal olan insana dair ve insana ait olandır; insanın oyun sahnesi de bir o kadar kurgusal ve sanırsal olandır.

Yani yalan; dünyanın inkârı veya daha doğru bir ifadeyle dünyanın unutulmuşu ile başlar diyebiliriz. Bu yüzden, 'inanıyorsan o artık yalan olmaktan çıkmıştır' ifadesi sanrılar dünyasına ait samimiyetin, gerçekliğin gölgesindeki siesta uykusunda görülen rüya kadar zorlama ve geçici olduğunu ispatlar niteliktedir. Kozmik bir unsur olarak hoşgörülü ve göz yuman bir dünyanın delüzyona dönüştürülmesi, yalan kılınması halidir bu. Varlığını kavramsallaştırmaya çalışan, o'nda matematiği görmeye çalışan ve sembollerin kudretinin inandırıcılığına adanmış bir aydınlanma aklının zaman ve uzam diyalektiğine secde etme halidir bu. Başka bir ifade ile insan algısının güdümüne bağlı olan; bu anlamda da matematikleştirilip sembolleştirilen ve organize edilmiş, insan için insan tarafından şekillendirilen, sanırsal bir deneydir göstergelerin dünyası. İnsanın hükümlüğüyle antropomorfik bir hal almış, insanileştirilmiş bir dünyadır artık bu aynı göstergeler dünyası. Yalanı tanımlamaya gerek yoktur yani artık, çünkü aşkın varoluş gerçekliğin unutulduğu anda sanırsallıkla hemhal olmuştur. Baudrillard'ın ifade ettiği gibi gerçekliğin zaman aşımına uğradığı ve simülasyonların artık gerçeklik olduğu bir dünyadır bu.

Saatler süren stratejik bilgisayar oyunlarının kan, silah ve yıkım ile yarattığı duygunun gerçeklikle iç içe bir o kadar da hiçleştirildiği bir dünyadır. Körfez savaşlarının, Kongo'da katliamların, Bosna Hersek'te tecavüzlerin veya dünya savaşlarının stratejik bilgisayar oyunlarına dönüştürüldüğü, kendimize yabancılaştığımız bir dünyadır. İdamların, kısasa kısasların internet gerçekliğinde sanallaştırıldığı bir dünyadır. Her kim ise, öldürülen kişinin veya düşürülen uçağın film mi belgesel mi yoksa haber mi olduğunu karıştırdığımız bir dünyadır. Atom'un fizik laboratuvarından çıktığı insani bir yoruma dönüştüğü, gaz'ın İran ve Rusya çağrışımlarına yapışmış doğal gaz klişesinden koparılıp sarin gazı, hardal gazı, tabun gazı olarak Halepçe diye ses verdiği insanileştirildiği bir dünyadır. Evsiz yurtsuz bırakılan insanların acılarının hikâyeleştirilerek iptidai iktidar ve bayrak sevdalarının şiirselleştirildiği bir dünyadır. Reklam endüstrisinin ürünü satmadan ürünü tattırdığı bir dünyadır. Cinsiyeti konuşmadığımız erkeklikle vaftiz olduğumuz bir dünyadır. Yaşam hakkının 'insan hakları' olarak politize edildiği ve 'insan dünyasının' sahtekârlığına ve basiretsizliğine görgü tanığı olmak zorunda bırakılan bir dünyadır. 'Hak-kı' insanın yazdığı, okuduğu uyguladığı sözde bir 'hukuk' dünyasıdır. Yani zalimin kahraman, mağdurun zalim olabildiği bir dünyadır. Güç sarhoşluğunun liderlik olarak pazarlandığı bir dünyadır. Vicdanın ideolojiye dönüştüğü bir dünyadır. Katliamın vatan savunması, kıyımın kahramanlık olarak kabul gördüğü bir dünyadır. Showmenliğin bilgelik olduğu bir dünyadır. Batının doğu olmaması gerektiği, doğunun da batı olmamasının öğretildiği mazoşist bir dünyadır. Yönlerin coğrafi değil siyasi konjonktürle

tanımlandığı bir dünyadır. Takiye yapanın stratejist olarak pazarlandığı, pragmatizmin siyaset olarak sunulduğu bir dünyadır. 'Ama' diyenin dinlenmediği, henüz 'dünya dilini' unutmamış çocuğun siyaseten araçsallaştırıldığı bir dünyadır. Aynı çocuğun 'terörist' olabildiği, 'kahraman' olabildiği ama çocuk olamadığı bir dünyadır. Tek tipliliğin, mahalli olanın milli olarak resmedildiği bir dünyadır. Muhafazakârlığın ahlakla, ahlakın ses çıkarmamakla özdeşleştirildiği bir dünyadır. Biat etmenin saygı duymak olarak pazarlandığı ve sevginin yukardan aşağıya saygının da aşağıdan yukarıya çoğaldığına ses veren militer bir dünyadır. Zulmü tanımlamaya gerek yok insanı tanımlıyorsak eğer, ne de 'insanın yalan dünyasını'. Dünyadır yani senin dünyandır ya da benim, bizim ya da sizin; hepsi insandır yani hepsi zevkli, hepsi dertli, hepsi 'gerçek', hepsi sanrı, hepsi sensin ya da ben. Tanrı ölmediyse neyi bekler bilinmez ama Dünya ölmedi ve İnsan kendini küllerinden yaratmaya her an muktedir, Nietzsche nerde o hiç bilinmez; olmasa da olur, malum Deccal'ı bekleyenimiz de çok.

M. Önder Göncüoğlu